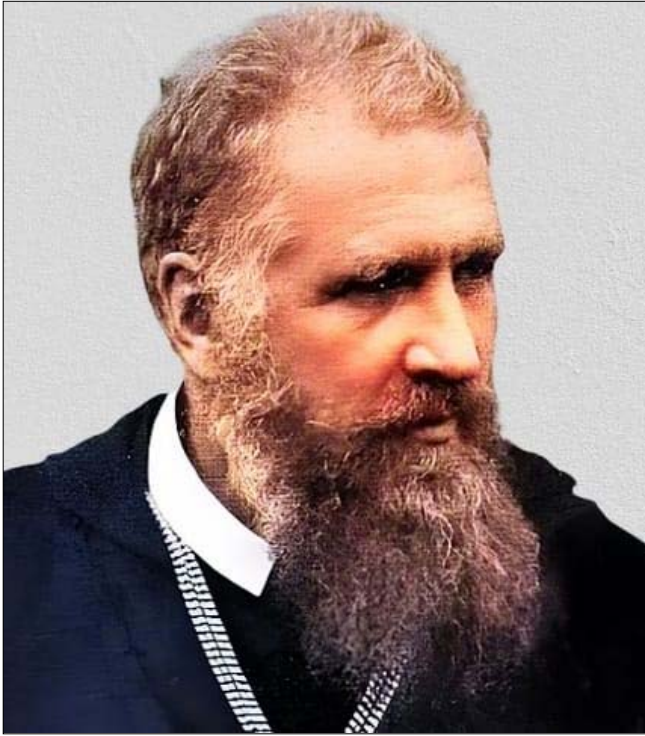

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ – БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

«Бо я русин з діда-прадіда. А Церкву нашу та й святий наш обряд полюбив я цілим серцем, присвятивши для Божої справи ціле своє життя»

Із Пастирського послання Митрополита Андрея «Наша Програма» – серпень, 1899 року)

80 років тому, 1 листопада, у Львові в Святоюрському соборі відійшов у засвіти Великий українець, видатний український церковний, культурний і громадський діяч, Предстоятель Української Греко-Католицької Церкви, доктор права Митрополит Андрей Шептицький. З його ім'ям асоціюється вся Україна й усі українці, незалежно від конфесійної належності, а не лише УГКЦ. Митрополит Андрей Шептицький був відданим Богу, Церкві і своєму народові.

Майбутній митрополит народився в заможній графській родині 29 липня 1865 року в селі Прилбичі Яворівського повіту (нині Яворівського району Львівської області; згідно постанови Верховної Ради України від 19 вересня 2024 року місто Червоноград, що на Львівщині, перейменовано на Шептицький, а Червоноградський район на Шептицький район) Королівства Галичини та Володимирії, що входило до складу Австрійської імперії, яка 21 грудня 1867 року дістала назву Австро-Угорська імперія. Батько майбутнього митрополита – граф Ян Кантій Шептицький, мама – графиня Софія Шептицька з роду Фредрів. Предки по батьківській лінії належали до давнього русинського (українського) боярського роду, який у XIX столітті зазнав спольщення, а члени родини стали франкомовними римо-католиками.

9 серпня 1865 року в костелі Святої Трійці родового міс-

течка Брухналя відбулося хрещення за латинським обрядом і майбутній Андрей отримав імена Роман, Марія, Олександр.

Переважає більшість біографів Митрополита дотримувалися думки, що рід Шептицьких бере свій початок з часів Галицько-Волинського князівства. Приміром, один із найближчих соратників Митрополита о. Кирило Королевський стверджував, що витoki роду Шептицьких «сягають XII ст. [...] цей рід упродовж тривалого часу повністю належав до найдревнішої гілки народу Давньої Русі» [1]. Є. Небесняк стверджував, що древній боярський рід Шептицьких був серед тих аристократичних українських родів, які найдовше втрималися прив'язаними до свого рідного національного коріння. Його родинні спадкові володіння знаходилися неподалік від міст Перемишль і Самбір. Саме там і розкинулося старовинне село Шептиці [2].

Першу освіту Роман здобув удома, у с. Прилбичі. Потім навчався в Краківській гімназії св. Анни, яку закінчив 11 червня 1883 р. з відзнакою. В цей час він оголошує про намір вступити до василіянського монастиря і присвятити своє життя Церкві, яка в польському середовищі асоціювалася з русинами-українцями. 1 жовтня того ж року на вимогу батька він розпочав військову службу в уланському полку у Кракові (Королівство Галичини та Володимирії) як т. зв. однорічник. 8 січня 1884 р. його приводять із казарми додому та діагностують скарлатину, яка супроводжується зараженням крові й гострим запаленням суглобів. У часі хвороби Роман був близький до смерті. «Вже на початку січня 1884 р. (неповна чотири місяці після вступлення до цієї однорічної не професійної служби) захворів на шкарлатину, у наслідок чого наступили дуже серйозні ускладнення – гостре запалення суглобів, які залишили поважні і тривалі наслідки на ціле життя» [3].

Наприкінці лютого Роман одужує, однак лікарі наполягають на звільненні з військової служби. (Перенесена у війську скарлатина дала ускладнення на суглоби, а потім призвела до паралічу. З 1934 року Митрополит Андрей був в інвалідному візку. Як виняток, йому було дозволено проводити Богослужіння сидячи). 22 червня 1884 року – звільнений із військової служби.

Родина Шептицьких, батьки і сини

Родина повертається з Кракова до Прилбич. Упродовж 1884–1887 рр. Роман продовжує навчання на теологічному та юридичному факультетах Вроцлавського і Краківського університетів. 19 травня 1888 року отримує титул доктора права Ягеллонського університету.

28 травня 1888 року, у 23-літньому віці, вступив до василіянського монастиря в Добромилі. Того ж року, під час обличчя, 1 липня отримує ім'я Андрей.

1888–1890 рр. – навчання на юридичному факультеті в Мюнхені та філософському у Відні. 1890 року – навчання в Єзуїтській колегії у Кракові.

Слід зазначити, що велику допомогу киру Андрею надав його брат Климентій Шептицький. «Разом вони пройшли курсом, визначеним В'ячеславом Липинським – повернення ополяченої української шляхти до свого народу, і головне – вони повернули українському народу свою церкву» [4].

Софія Шептицька з сином Романом, майбутнім митрополитом

1892 р. кира Андрея було висвячено на священника. Його імператор Франц Йосиф I 1899 р. номінував на Станіславівського єпископа, а 1900 року був номінований Галицьким митрополитом. Інtronізація відбулась 17 січня 1901 р. у соборі Святого Юра. На цій посаді Митрополит Андрей Шептицький залишався до кінця свого життя. Слід

зазначити, що галицька інтелігенція з недовірою зустріла це призначення, оскільки графи Шептицькі були католицьким родом. У своїй першій промові на посаді Митрополита Андрей Шептицький наголосив: «Різні люди всіляко можуть думати і говорити про мене. Але я хочу, щоб усі це знали і розуміли, що, коли я обіймаю становище митрополита руського, то я ним хочу бути і ним буду».

У родині Софії Фредро елементи русинства не були помітні, наголосує польська дослідниця Магдалена Новак. Тим часом у родині батька Івана Кантія Шептицького передусім звертали увагу на заслуги членів родин, які обіймали високі посади в ієрархії Греко-Католицької Церкви. Це були, зокрема, Києво-Галицькі митрополити Варлаам, Атанасій, Лев Шептицькі. 1740 р. митрополит Атанасій і його рідні отримали графський титул. Митрополити Лев і Атанасій збудували Святоюрський собор у Львові. Шептицькі пам'ятали своє русинське коріння [5].

Ян Казімеж Шептицький пише так: «Митрополит Андрей не був, як відомо, єдиним і першим Шептицьким, який був церковним достойником у Греко-Католицькій Церкві. Варлаам Шептицький був львівським єпископом того ж обряду у роках 1709 – 1715, Атанасій Шептицький був архієпископом і київським митрополитом у роках 1729 – 1746, Лев Шептицький, львівський архієпископ, також був у роках 1762 – 1779 архієпископом і митрополитом київським. З цього автор наводить їх імена у руським (українським) звучанні – Варлаам, а не Барлаам, Афаназій (не Атанасій), Лев (а не Леон) – чому ж дивується, що сто п'ятдесят років пізніше член того самого роду – Роман, Митрополит Андрей, повернувся до обряду своїх предків, хоч батьки його Ян і Софія (з Фредрів) Шептицькі були обидвоє обряду римо-католицького, так зрештою, як і залишилися його брати, за винятком Казимира, який, вступаючи до греко-католицького чину студитів, також змінив обряд. [...] Народжений прадід Митрополита Андрея, Василій, також був обряду греко-католицького. Хіба ж це є такою дивною справою». [6].

Нашадак сполонізованого руського роду Роман-Андрей Шептицький почув себе українцем. Він активно перетворював греко-католиків, які все більше полонізувалися, на відданих українським ідеям патріотів. У кінцевому висліді греко-католики перетворилися на найбільш свідому з українських церков, яка протидіяла спробам асиміляції українських національних громад не лише в Польщі, але в Європі й по всьому світі.

Вступ українців у ХХ ст. ознаменувався пробудженням національної свідомості. На зламі ХІХ і ХХ століть в Австро-Угорщині трапився стрімкий спалах національних прагнень. Митрополит Андрей Шептицький став духовним лідером русинів/українців. Одразу ж після інtronізації на єпископську катеру він публічно заявив про свою руську тотожність. Згодом, пояснюючи мотиви своїх вчинків, Митрополит наголошував на «батьківській» турботі про забезпечення повноцінного соціально-політичного, культурного та релігійного розвитку руського/українського народу (<https://zbruc.eu/node/115477>).

Цьому сприяла дедалі напруженіша політична ситуація та посилення польсько-руського/українського конфлікту. Уже 1903 року в листі до брата Станіслава Митрополит писав про руську націю як про свою. В іншому листі до невідомої особи він зазначав, що почуває себе поляком і русином, але більше русином. Митрополитові слова були підкріплені вчинками. Як зазначає польська до-

слідниця Магдалена Новак, він дедалі послідовніше захищав соціальні, політичні та культурні права русинів/українців, співпрацюючи в цій царині передусім з українськими народовцями [7].

Митрополит Шептицький брав активну участь у політичному житті Галичини. Він був членом Галицького сейму і Палати Панів у Відні. У 1901р. виступив з протестом проти переслідувань українських студентів Львівського університету, в 1902 р. домагався від Галицького сейму заснування гімназії в Станіславі. 17 січня 1902 р. – під час аудієнції у цесаря Франца Йосифа порушує питання про відкриття українського університету; проводить переговори в тій справі з українськими послами Юліаном Романчуком і Олександром Барвінським. У 1903 – 1913 рр. Шептицький обіймав посаду заступника маршалка Галицького сейму. 22 січня 1906 р. – очолює делегацію до цесаря Франца Йосифа з вимогою, щоб українців у Галичині трактували однаково з іншими народами монархії (йшлося про виборчу реформу). 5 – 28 вересня 1906 р. – організовує перше з часів короля Данила паломництво українців у Святу Землю.

На основі джерельних матеріалів польська дослідниця Магдалена Новак робить висновок, що в останні роки перед Першою світовою війною архієпископ Андрей Шептицький приймав українську перспективу [8]. Український науковець Анатолій Яртись стверджував, що Митрополит ніколи не забував про державницькі інтереси українського народу, який був розділений між двома воюючими імперіями – Російською та Австро-Угорською (https://znc.com.ua/ukr/publ/periodic/shpp/2015/shhpp_2015_8.pdf).

Це підтверджує його меморандум до австро-угорського уряду уже на початку Першої світової війни. 15 серпня 1914 року, Митрополит Андрей Шептицький уклав меморандум до уряду Австрії «Про майбутній військовий,

правовий і церковний устрій України». (Йшлося про об'єднання Східної України із Західною, за умови перемоги Австрії). Шептицький осмислив можливість, проблеми і шляхи їх вирішення при побудові Української Держави, яка б могла протистояти Росії на рівні культурному, мовному, ментальному та історичному. (Тобто, йшлося національну ідентичність. Це власне те, що хоче знищити Росія, розпочавши агресивну війну проти України 2014 року). Митрополит Андрей Шептицький вважав, що в основі творення незалежної України мали стати три основні складові державотворення: європейська правова база, національна армія та національна Церква. Для цього пропонувалося використати тогочасне австрійське законодавство, що мало гарантувати перебування України в правовому полі тогочасної Європи.

Основою державного устрою майбутньої Української держави мав стати відроджений інститут гетьманства. Митрополит був переконаний і стверджував, що військова організація в Україні має базуватися на традиціях запорозьких козаків, а очолити нове українське військо й держава після цілковитої перемоги над Росією повинен гетьман, призначений цесарем. «Муситься мати на увазі, що ті традиції ще живуть в Україні й мають локальний, національний характер. Російські донські козаки, що їх уважається специфічно російським феноменом, є перекрученням тих традицій. Російські донські козаки не зберегли нічого, крім назви українських козаків. Тим не менше, назва «козак» далі живе в національному почуванні як синонім колишніх національних героїв. Тому найвизначніший командир нашої армії міг би бути назначеним, після певної перемоги й на приказ цесаря, гетьманом України» [9].

А оскільки посаду гетьмана в перехідний період може обійняти не українець, то Митрополит Андрей Шептицький пропонував призначити йому радника, який би

3 Меморандуму Митрополита Андрея до Австрійського уряду про майбутній устрій Української держави 1914 року, серпня 15 (ст. ст.: серпня 2), Львів

«Як тільки переможна австрійська армія вступить на територію російської України, ми матимемо до розв'язання потрібну проблему, військову, правну й церковну організацію країни. Розв'язка тих проблем повинна, при – найменше частинно, наступити перед якою то не було б формою мирної конференції, не тільки, щоб прискорити діяльність нашої армії і передбачуване повстання українців, як також регулюючи контролю цього повстання, але також в цілі відірвання цих територій, можливо найповніше, від Росії і надання їм характеру національної території, відповідно до її мешканців, незалежної від Росії і чужої домінуванню царя.

Маючи цю ціль на увазі, потрібно буде використати всі традиції України, що їх Росія придушила, і впоїти їх так сильно в свідомість нації, щоб жадна політична комбінація не могла знищити перемоги.

1. Військова організація

Ця організація повинна базуватися на традиціях запорозьких козаків. Муситься мати на увазі, що ті традиції ще живуть в Україні і мають локальний національний характер. Російські донські козаки, що їх уважається специфічно російським феноменом, є перекрученням тих традицій. Російські донські козаки не зберегли нічого, крім назви українських козаків. Тим не менше назва «козак» далі живе в національному почуванні як синонім колишніх національних героїв. Тому найвизначніший командир нашої армії міг би бути назначеним після певної перемоги і на приказ цесаря, гетьманом України. Маючи рангу фельдцугмайстра, йому, згідно з ієрархічною системою нашої військової адміністрації, можна б надати певну автономію так що в найвищій команді армії, довірених йому, він був би уповноваженим формувати кадри, що в них і українські повстанці могли б бути відповідно інкорпоровані.

Національний характер мусить бути висловлений в назвах офіцерів: отаман, осавул, сотник, як також в їхніх уніформах і, наскільки це можливе, в мові військової команди. Гетьмана треба б уповноважити до видання «універсалів», значить – маніфестів і прокламацій до армії і народу, і до назначування отаманів, осавулів і т. д.

До своєї диспозиції він міг би мати услуги знавця козацької історії, який видавав би весь писаний матеріал і допомагав би йому порадою. Військова організація, побудована по цій лінії, могла б легко бути поширена на цілу країну. Це сприяло б розгляданому нами рухови й регулювало б його хід...»

Шептицький Андрей. Пастирські послання 1899-1944 рр., Т. 1. – Львів: Видавництво «АРТОС» 2007. С. 824 – 826.

добре орієнтувався в історії України, особливо Козаччини, та займався редагуванням гетьманських універсалів. А. Шептицький вважав, що потрібно використати відновлення історичних військових традицій, покликання до історії Гетьманської України та традицій Запорозької Січі. Це сприяло б об'єднанню українців по обидва боку кордону. Важливим чинником відновлення втрачених духовно-історичних цінностей, на переконання Митрополита, є українська мова і термінологія, зокрема, військова: «Національний характер мусить бути висловлений в назвах офіцерів: отаман, осавул, сотник, як також в їхніх уніформах і, наскільки це можливе, в мові військової команди» [10]. Це побажання Андрей Шептицький висловив своє побажання і щодо зміни офіцерських уніформ (військових одностроїв) на національні. Відновлення козацьких традицій, вважав Шептицький, мало б зміцнити дух українців, відновити історичну пам'ять та спростувати тезу Росії про «малоросійську» народність як відгалуження від «великоросійської». Але для цього «потрібно буде використати всі традиції України, що їх Росія придумала, і впоїти їх так сильно в свідомість нації, що жадна політична комбінація не могла знищити перемоги». [11].

Українські етнічні території треба було «найповніше відірвати від Росії і надати їм характеру національної території». Найважче в конфесійно поділеній Україні було розв'язати релігійне питання (*Це питання і на сьогодні у нас повністю не вирішено, що залишає Росії можливість розколювати українське суспільство*). Митрополит Андрей Шептицький пропонував Українську Церкву на східно-українських землях вивести з-під московитського церковного проводу, «залишаючи народів все, що могло б бути дороге йому під оглядом обряду і звичаїв, підносячи рівень кліру, звільняючи його від важкого ярма синоду» [12].

Православ'я Церкви не було б знищене. Воно мало бути збереженим в усій його повноті, але його потрібно було очистити від московських впливів, Православна Церква мала б стати самоправною, автокефальною.

Митрополит Андрей Шептицький запропонував такий проект основ державного устрою України, який був би придатний тільки в перехідний воєнний період, тобто коли військова влада повинна виконувати ще й адміністративні функції. В меморандумі виразно простежується його прагнення щодо досягнення українцями своєї державності, демократичної суспільно-політичної системи та незалежної церковної організації. Отже, для повного відмежування Наддніпрянщини від Росії меморандум передбачав одночасне вирішення триєдиної проблеми – мілітарної, правничої та церковної. Свою державотворчу концепцію Андрей Шептицький пропонував втілити в життя відразу ж після вступу австрійської армії на територію підросійської України.

На жаль, цей план державного устрою України, окреслений в меморандумі А. Шептицьким, залишився тільки планом. Цей проект Шептицького став актуальним і реальним для здійснення лише після розвалу імперій. «Соціалісти та популісти на Великій Україні, заколисані облудливими й пустою порожніми соціальними лозунгами та відвертою й цинічною брехнею московитів про єднання «братніх народів», виявилися нездатними його осягнути, а відповідно й проігнорували. Симптоматичним в цій історії є те, що духовна особа та церковний діяч Митрополит Андрей ще задовго перед початком пізніших трагічних подій на українських землях добре розумів значення на-

ціонального війська для захисту прав і свобод народу. Натомість соціалісти, що в 1917 – 1918 роках опанували владу у Києві (на чолі з Винниченком), після чотирьох років досвіду світової війни й початку революції, робили все можливе й неможливе, щоби нищити **українську армію**» [13].

Про зміст цього документа російська влада дізналась, коли у 1915 році знайшла схований архів митрополита. Чернетку листа відправили у Росію. Опісля цей текст опублікували у російській пресі.

21 серпня 1914 року Митрополит Андрей Шептицький звернувся до кліру й вірних з пастирським листом, у якому наголосив, що мета Московії знищити український національний рух та закликати вірних стати в обороні держави. 3 вересня 1914 р. Львів окупували московські війська.

6 вересня 1914 р. в церкві Успення Пречистої Діви Марії Андрей Шептицький виголосив проповідь, у якій закликати народ вірно держатися своєї віри. Руську православну церкву він називав «казьонною», що підпорядковувалась світській царській владі. Маючи великий авторитет серед народу, Митрополит відверто викривав імперіалістичний характер війни, закликати не визнавати нової влади.

12–14 вересня 1914 року – російська влада провела обшук у Митрополичих палатах. 18 вересня за розпорядженням графа Шереметьєва Андрея Шептицького було заарештовано і депортовано за межі України. Місце ув'язнення було кілька – Нижній Новгород, Курськ, Суздаль... Звільнив А. Шептицького своїм наказом голова Тимчасового російського уряду О. Керенський у 1917 році. 10 вересня Митрополит Андрей повернувся до Львова, де й продовжував працювати задля відродження Української держави (<https://dspace.uzhnu.edu.ua › jspui › bitstream › lib>).

Зліва направо: барон Казимир Гушковський, Митрополит граф Андрей Шептицький, ерц-герцог Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний). Село Кадлубиськ поблизу Бродів, жовтень 1917 р. (<https://www.facebook.com/photo?fbid=125966622367662&set=a.122961789334812>). Барон Казимир Гушковський (1864, Австро-Угорщина – † після 1919) – український громадський і військовий діяч, барон, полковник, один з організаторів УГА. Походив з українського шляхетського роду. Він посприяв встановленню контактів Вільгельма Габсбурга з галицьким проводом і залученню його до української політичної діяльності [15].

Отаман (майор) Гірняк Никифор, який обіймав посаду команданта Коша УСС (1915–1918 рр.) писав: «Згадуючи про Львів під час Першої світової війни та участь Січових Стрільців у громадській праці на його терені, тре-

ба згадати і про приятелів УСС, зокрема Митрополита Андрея Шептицького та полковника барона Гужковського. Відомо, що Митрополит поруч свого великого авторитету, яким тішився серед українців, був теж прилягаючою силою для нащадків колишніх родів, які у важкому політті відреклись своєї церкви та народності. Задивлені в Митрополита, що походив з давніх бояр, які ополчились, та навернувся до українства – старалися нав'язати з ним зв'язки. В тодішніх умовах, коли під австрійською владою починало українство зростати в силі, такі «поворотці» траплялись щораз частіше. Серед них були аристократи й неукраїнської крові, навіть з пануючого дому, що українізувались. Одним з перших, хто під впливом Митрополита Шептицького вернувся до рідного народу, був кавалерійський полковник і дідич у Городенському повіті, барон К. Гужковський. Стоячи у тісних зв'язках з аристократією в Австрії, він всюди старався вплинути на нашу користь. У воєнних роках полковник Гужковський був ентузіастичним приятелем стрільців» [14]. Шептицький своєю самоідентифікацією надав важливий урок для сучасних українців. Особливо він актуальний в наш час російсько-української війни.

Далі отаман Н. Гіряк згадує: «З Митрополитом Андреем зв'язана теж історія прапору УСС. Коли в 1916 році львівське жіноцтво вигантувало прапор за проєктом І. Іванця, Митрополит радо погодився поїхати до Розвадова, де тоді стояв Вишкіл УСС, і 23 жовтня 1917 року посвятив його та виголосив при тому глибоку змістом проповідь. Тоді теж посвятив у Пісочній, де стояв кіш УСС-ів, фундамент під пам'ятник тим, що полягли за волю України. Цей пам'ятник здвинули потім УСС-и Коша. Це була його перша поїздка після повороту з заслання» [16].

А. Шептицький радів утвердженню Української Народної Республіки 22 січня 1918 року в Києві, сподіваючись на можливість відродження Соборної України й приєднання Галичини до УНР. У зв'язку з цим Митрополитом Андреем Шептицьким та єпископами Григорієм Хомишиним і Йосафатом Коциловським було написано спільне пастирське послання до духовенства й вірних про завдання Церкви і народу в післявоєнний період (від 21 лютого 1918 року) [17].

12 жовтня 1918 р. митрополит Андрей Шептицький підписав повідомлення Української Парламентарної Репрезентації про скликання 18 жовтня «Української Конституанти» і про утворення самостійної Української держави в межах Австро-Угорщини. 19 жовтня 1918 р. – обраний членом Національної Ради ЗУНР. На проголошення ЗахідноУкраїнської Народної Республіки А. Шептицький відповів пастирським листом, в якому закликав вірян жертвувати всім, навіть життям, для захисту і будівництва української держави.

Греко-Католицька Церква відразу підтримала процес національно-державного будівництва Західно-Української Народної Республіки. У січні 1919 р. єпископ Григорій Хомишин від імені Андрея Шептицького, інтернованого польськими військами у Львові, звернувся до мирян Галицької митрополії з пастирським листом «В переломову добу історії українського народу з нагоди торжества Йорданського 1919 р.». У ньому владики підтримали будівництво Української держави, підкреслили необхідність урахування морально-етичних засад католицької віри. У пастирському листі було також доручено усім священникам згадувати в святих літургіях президента ЗУНР Євгена Петрушевича, Українську державу, її уряд та військо [18]. Греко-католицьке духовенство взяло ак-

тивну участь і в будівництві українського війська, відіграло ключову роль в їх духовному та моральному вишколі. Маючи досвід капеланської діяльності в Легіоні Українських січових стрільців та в українських військових одиницях австрійської армії, духівництво УГКЦ дуже активно включилося в розбудову капеланської організації. У новосформовані частини Української Галицької Армії греко-католицькі священники вступали добровільно. 1 січня 1919 року при державному Секретаріаті військових справ і Начальній Команді Галицької Армії (НКГА) було засновано вищі духовні органи – Преподобництва, яким передавалося керівництво діяльністю військових священників.

Митрополит Андрей Шептицький (ліворуч) і Вільгельм Габсбург (Василь Вишиваний). 1918 рік

Отже, політична діяльність Митрополита Андрея Шептицького значна і багатопланова та завжди спрямована на захист справедливості. Він вимагав рівних політичних прав для українців Австро-Угорської імперії, палко підтримував проголошення ЗУНР, відстоював право українського народу на власну державу перед представниками Антанти 1921 р. Апелював до найвищих інстанцій Польщі, а згодом – СРСР, захищаючи права віруючих і священнослужителів. Андрей Шептицький не визнав умов Ризького договору, про що писала газета «Час» від 12 червня 1921 року: «Митрополит Шептицький не визнає Ризького договору та вважає Галичину тереном, де Польща є не менше ніж окупантом. В цім випадку польському урядові вільно буде домагатися в Римі, щоб його місце у Львові зайняла людина, яка визнає існуючий тепер державний порядок».

А. Шептицький вітав проголошення незалежності

Карпатської України у березні 1939 року. У червні 1941-го він благословив відновлення Української держави у Львові.

Німецька окупація змінила життя галичан, загостривши політичну ситуацію та соціальне й національне питання. Одним із завдань окупаційних властей було постання робочої сили для економіки Рейху. За цих обставин вирішувати проблеми місцевих українців намагалась Українська Греко-Католицька Церква. Першими примусовими робітниками з Галичини стали заробітчани, греко-католицькі священники та полонені українці, що служили в польській армії. У результаті подій 1939 р. вони опинилися на окупованій німцями території. Завдяки зусиллям ієрархії, насамперед Митрополита А. Шептицького, у квітні 1941 р. було звільнено понад 30 000 галичан. З них 15 000 направили на роботу в Шлезьк. Усі вони працювали як цивільні на рівних правах із німецькими робітниками (www.nbuv.gov.ua/portal/natural/vpnu/Ist/2008_14/150-156.pdf).

На території України нацисти створили 180 великих концентраційних таборів.

Рівень смертності в німецьких таборах для військовополонених на східному фронті становив 57,5 %. В аналогічних таборах на західному фронті – менше 5 %. У Львові на Цитаделі 1941 р. німецьким військовим командуванням був створений концтабір «Шталаг-328» (1941–1944 рр.) для советських військовополонених. Пізніше він поповнювався військовополоненими та в'язнями з інших країн (серед них французи, бельгійці, італійці). Там загинуло майже 140 тис. військовополонених.

Восени 1941 року за клопотаннями А. Шептицького й УЦК (Українського центрального комітету) почали відпускати додому полонених українців зі «Шталагу» – усього 1561 особу. У листопаді ці звільнення припинили. На той час у концтаборі вже бушували інфекційні хвороби. Німецька охорона дозволяла священникам відвідувати полонених, але охочих було мало, у цей час у таборі почалась епідемія тифу. Тоді Митрополит А. Шептицький звернувся до ігуменів монастирів зі словами: «Я не можу просити парафіяльних священників, бо вони мають сім'ї. Звертаюся до вас» (<http://www.cssr.lviv.ua>).

Попрощатись із митрополитом Андреем Шептицьким до Святоюрського собору з 1 до 5 листопада 1944 року приходили тисячі українців і поляків, не боячись радянської влади

Протоігумен оо. Редemptористів о. Де Вохт розповів співбратам про ситуацію в таборах і попросив охочих зго-

лоситися». Зголосились о. Іван Нагірний, о. Богдан Репетило, о. Юрій Поторейко з монастиря в с. Голоско біля Львова (<http://www.cssr.lviv.ua>). Вони ходили в табір на Цитаделі. Були там люди різних віросповідань і національностей. Усі ці нещасні потребували допомоги. Отці підтримували їхній моральний дух, приділяли їм духовну допомогу, служили їм чим і як могли. У концтаборі на Цитаделі було багато росіян, і за ініціативою Митрополита Андрея видрукували молитовники російською мовою. Вони їх передавали полоненим. Також під загрозою життя передавали повідомлення від рідних. У грудні 1941 р., у розпал епідемії, отець Іван Нагірний під виглядом монаха вивів із Цитаделі п'ятьох єврейських лікарів. Отець випадково дізнався, що їх за наказом команданта мали перевести до Янівського табору смерті, тож і організував утечу [19].

Прийнято вважати, що Митрополит Андрей Шептицький дав своє пастирське благословення на створення дивізії «Галичина». Але в часописі «Патріархат» №7–8 (343–344) 1999 р. було розміщено лист Михайла Демковича-Добрянського, колишнього члена УЦК, котрий був безпосереднім свідком справ, пов'язаних із заснуванням дивізії. У тому листі він, зокрема, заявив, що такого акту не було та склав присягу на святий Хрест і Євангеліє, підтвердивши, що розмови про це благословення неправдиві. Ніхто з українських діячів, які мали близьке відношення до дивізії не знав нічого про благословення Митрополита для дивізії. Слід зазначити, що Шептицький позитивно визнав потребу української збройної формації та призначив у дивізію 12 військових капеланів [20].

Німецька окупація не виправдала надії Шептицького на створення в Україні принаймні крайового самоврядування, після чого він рішуче рве зв'язки з нею. «У цій глобальній турбулентності зла Митрополит А. Шептицький прагнув передусім «не дати сильним погубити людину» (Володимир Мономах) і спрямувати вірних до виконання Божих Законів» [21].

Мрія про незалежну Українську державу назавжди залишилась для Митрополита мрією. Андрей Шептицький став одним із провідних націєтворців першої половини ХХ століття. Діяльність митрополита Андрея Шептицького сприяла зростанню духовної і моральної сили українського народу, що робить його символічним і важливим патроном для сучасних українських збройних формувань [22].

23 серпня 2024 року Президент України Володимир Зеленський підписав указ № 528/2024, яким 103-й окремії бригаді територіальної оборони Сил територіальної оборони Збройних сил України присвоєно почесне найменування «імені Митрополита Андрея Шептицького». Відтепер бригада носитиме ім'я видатного церковного діяча і національного лідера, який залишив помітний слід в історії України. Почесне найменування 103-й бригаді присвоєно «з метою відновлення історичних традицій національного війська» і «зважаючи на зразкове виконання покладених завдань особовим складом». Повна офіційна назва бригади зараз звучить так: 103-тя окрема бригада ТрО імені Митрополита Андрея Шептицького Сил територіальної оборони Збройних сил України.

24 серпня 2024 року під час державних урочистостей із нагоди 33-ї річниці Незалежності України на Софійській площі в Києві стрічку з почесним найменуванням із рук Верховного Головнокомандувача та Президента України Володимира Зеленського отримав командир 103-ї бригади полковник Ігор Бондаренко.

Це перша бригада територіальної оборони Сил територіальної оборони Збройних сил України, якій присвоєно почесне найменування. Ця бригада є важливим формуванням Сил територіальної оборони Збройних сил України та представляє Львівську область. Вона була створена для забезпечення безпеки та оборони цієї області та України загалом. Бригада перебуває у складі Регіонального управління Сил ТрО «Захід». Глава УГКЦ Блаженніший Святослав зустрівся з бійцями 103-ї окремої бригади ТрО імені Митрополита Андрея Шептицького і привітав їх із цією почесною відзнакою [23].

Блаженніший Святослав і владика Йосиф Мілян з бійцями 103-ї бригади ТрО імені Митрополита Андрея Шептицького, Київ, 24 серпня 2024 року. Світлина: о. Олег Олекса.

Митрополит Андрей Шептицький, який був Главою Української Греко-Католицької Церкви з 1901 по 1944 рік, відіграв важливу роль у збереженні та розвитку української національної ідентичності, культури та духовності. Шептицький розумів українське військо як необхідну умову існування Української держави і всяко сприяв його становленню та функціонуванню. Митрополит працював на утвердження цілісної та сильної української нації. Митрополит Андрей Шептицький особливо дбав про єдність українського суспільства та цілісність Української держави, «Рідної Хати» нашого народу.

І в наш час пророче лунають слова митрополита Андрея: «Ясно, як на долоні, що Рідна Хата не постане, не буде українського моноліту, коли українці-самостійники не зможуть мимо всіх різниць, які їх ділять, завести між собою якнайбільшої єдності. Тієї єдності Україні треба, а ця потреба накладає на нас усіх обов'язок і від сповнення того обов'язку залежить ціла будучність Батьківщини. Якщо хочемо всенародної Хати хотінням глибоким і щирим, якщо та воля не є тільки фразою, ілюзією, то вона мусить проявлятися діланням і те ділання мусить вести до єдності» [24].

Петро КОСТЮК,
полковник, голова Львівської
обласної організації СОУ

Примітки

1. Королевський К. Митрополит Андрей Шептицький (1865-1944) / пер. з фр. Я. Кравець. Вид. 2-ге, виправл. Львів: Свічадо, 2016. С. 27.
2. Вегеш М., Концур-Карабінович Н. Українська Греко-Католицька Церква в портретах. Ужгород: «АУТДОР-ШАРК», 2021. С.5-6.
3. Шептицькі Я. К. Про Митрополита Шептицького.

«Патріярхат». url: <https://www.patriarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/pro-mytropolita-sheptytskoho/>.

4. Українські сліди у Кракові. Слідами Андрія та Климентія Шептицьких. URL: <https://expedicia.org/ukrainski-slidi-u-krakovi-miscyami-an/>.

5. Терещук Г. Українець чи поляк? «Два світи» митрополита Андрея Шептицького. url: <https://www.radiosvoboda.org/a/cerkva-mytropolyt-andrey-sheptytskyu-rosija-vatykan/32417027.html>.

6. Шептицькі Я. К. Про Митрополита Шептицького. «Патріярхат». url: <https://www.patriarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/pro-mytropolita-sheptytskoho/>.

7. Новак М. Два світи. Проблема національної ідентифікації Андрея Шептицького, 1865–1914. url: <https://zbruc.eu/node/115477>.

8. Там само

9. Меморандум митр. Андрея Шептицького до Австрійського уряду про майбутній устрій Української держави (1914, серпня 15, Львів) / Шептицький Андрей. Паризький послання 1899-1944 рр., Т. 1. – Львів: Видавництво «АРТОС» 2007. С. 824.

10. Там само.

11. Там само.С.824–825.

12. Там само.С.826.

13. Меморандум митр. А. Шептицького «Про майбутній військовий, правовий і церковний устрій України» (110 років тому). Український погляд. URL: <https://ukr-pohliad.org/calendar/memorandum-mytr-a-sheptyczkogo-pro-majbutnij-vijskovyj-pravovuj-i-czerkovnyj-ustrij-ukrayiny-110-rokiv-tomu.html>.

14. Гірняк Н. Львів у воєнних роках 1914 – 1918. Наш Львів: Ювілейний збірник (1252–1952). Нью-Йорк: Червона Калина, 1953. С. 137 – 143.

15. Url: Гужковський Казимир https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%83%D0%B6%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80.

16. Гірняк Н. Львів у воєнних роках 1914 – 1918. Наш Львів: Ювілейний збірник (1252–1952). Нью-Йорк: Червона Калина, 1953. С. 142.

17. Басараб В. Державотворчі ідеї Андрея Шептицького. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/183794-Derzhavotvorchi-idei-Andreia-Sheptytskoho>.

18. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадськополітичного діяча. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. С. 42.

19. Костюк П. Код ідентичності. Мілітарні сторінки історії України і не тільки... – Львів:Універсум; Простір-М, 2018. С.254-258.

20. Бриндак І. Ще раз про «колабораціонізм» Митрополита Андрея Шептицького. URL: <http://www.dds.edu.ua/articles/2/slovo/2011/744-once-again-about-collaboration-andrey-sheptytsky.html>.

21. Мариневич М. Андрей Шептицький і дилема гуманістичного вибору. URL: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/andrey_sheptytskiy_i_dilema_gumanistichnogo_viboru.html.

22. Одну з бригад Збройних сил України названо на честь Митрополита УГКЦ Андрея Шептицького. URL: https://risu.ua/odnu-z-brigad-zbrojnih-sil-ukrayini-nazvano-na-chest-mitropolita--ugkc-andreya-sheptytskogo_n150463.

23. Там само.

24. Логос. Богословський кварталник. 1951. Том 11. Кн. 2. С. 87.